

Аудіовізуальний твір як об'єкт авторського права, поняття, ознаки

Авторське право є інститутом цивільного права і ключовою галуззю права інтелектуальної власності та призначене захищати зовнішню форму вираження об'єкта (твір, малюнок, збірник, фотографія та інше), тобто їхнє «матеріальне втілення». Авторське право не може використовуватись для захисту абстрактних ідей, концепцій, фактів, стилів та технік, що можуть бути використані у творі.

Авторське право історично виникло внаслідок потреби захистити права авторів літературних творів та творів мистецтва. Нині авторське право поширюється фактично на будь-які результати творчої діяльності, включаючи комп'ютерні програми, бази даних, фільми, фотографії і скульптури, архітектурні проекти, рекламні проспекти, карти і технічні креслення.

Основним положенням авторського права є монопольне право автора на обнародування твору - дію, завдяки якій твір уперше стає доступним для публіки. За життя автора ніхто, крім самого автора, не вправі вирішувати, чи буде випущено у світ його твір, а якщо буде, то коли і яким чином.

В основі систематизації комплексу прав, які охоплюються поняттям «авторське право», лежить їхній поділ на майнові та немайнові. Ці два види прав відрізняються один від одного тим, що майнові права автор може передати третій особі, а немайнові права автора є його невід'ємними правами - і тому не можуть бути передані будь-кому іншому. Строк чинності немайнових прав не обмежується, строк чинності майнових прав встановлюється міжнародними договорами та національним законодавством.

Відповідно до національного законодавства авторське право діє протягом усього життя автора й 70 років після його смерті. Якщо твір оприлюднено анонімно або під псевдонімом, який не прямо асоціюється з конкретною людиною та не є загально відомим, то авторське право діє лише протягом 70 років після оприлюднення твору. Якщо твір був створений у співавторстві, авторське право діє протягом життя його авторів і 70 років після смерті останнього з них.

Після завершення строку дії авторського права твори переходять до суспільного надбання. Це означає, що будь-хто може їх вільно використовувати без виплати авторської винагороди нащадкам автора.

Одним із об'єктів авторського права є аудіовізуальний твір. Аудіовізуальний твір включає низку результатів творчої діяльності, які, по - перше, мають самостійне значення і тому можуть використовуватися авторами окремо та, по - друге, відносяться до різних інститутів права інтелектуальної власності, а саме до інституту авторського права та інституту суміжних прав.

Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайд фільми та інші, котрі можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними) тощо.

Далі розглянемо ознаки, притаманні аудіовізуальному твору, як об'єкту авторського права. Стаття 443 Цивільного Кодексу України і стаття 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права» відносять аудіовізуальний твір до творів мистецтва.

Основними ознаками аудіовізуального твору, які характеризують зовнішньо виражену формальну визначеність поняття «аудіовізуальний твір» кінотвору, але не враховують його внутрішню специфіку, вважаємо такі ознаки:

- аудіовізуальний твір повинен бути створений творчою працею його автора чи авторів (тут поняття творчості поглинає такі якості як неповторність, оригінальність та унікальність);

- об'єктивна форма вираження аудіовізуального твору як ознака його охороноздатності (ця об'єктивна форма виражається у візуальному зображенні у поєднанні зі звуковим супроводом або без нього, що сприймається глядачем з екрану).

Завершеність аудіовізуального твору не повинна вважатися обов'язковою ознакою та застосовуватися як критерій його охороноздатності, оскільки твір є об'єктом авторського права з моменту його створення, і не має значення, закінчений він чи ні. Так, прикладом незавершеного аудіовізуального твору може бути окрема серія серіалу. Серія як окрема частина цілого серіалу або циклу є закінченим твором, але кіно твір у вигляді серіалу буде закінченим лише після створення усіх його частин, які разом втілюють повний, закінчений художній творчий задум.

Разом із законодавчо закріпленими ознаками аудіовізуального твору йому притаманні не визначені законом ознаки, що враховують його внутрішню специфіку. Так, аудіовізуальний твір є складним синтетичним твором, який органічно поєднує як охоронювані (сценарій, музика, декорації, костюми, пісні, малюнки, комп'ютерна графіка, фотографії), так і не охоронювані (виконання кіноакторів, каскадерів, діяльність технічного персоналу, продюсерів) авторським правом результати творчої діяльності. Аудіовізуальний твір поєднує об'єкти, які можуть використовуватися окремо від нього (кіносценарій, режисерський сценарій, музичні твори, кадри фільму, ескізи, малюнки тощо), а також елементи, що не можуть об'єктивно існувати окремо від нього (гра кіноакторів, творче керівництво режисера, тощо).

Отже, аудіовізуальний твір є продуктом колективної творчості. У створенні такого твору беруть участь режисер, сценарист, кінооператор, звукооператор, композитор, художники, актори, виконавці та інші творчі робітники. Кожний з них створює свій твір, на котрий він має авторське (виконавче) право, але усі разом вони утворюють об'єкт авторського права – аудіовізуальний твір.

**Головний судовий експерт з мистецтвознавчих та психологічних видів досліджень
Михайло Кравчук**